

**NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA w ŁODZI**

Nr ewidencyjny 35/99/K/98002/LLO

LLO-411-04/98

INFORMACJA

**o wynikach kontroli produkcji i obrotu wyrobami spirytusowymi,
realizacji zobowiązań finansowych wobec budżetu państwa i
kontrahentów oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej w latach 1995-1997
i I kwartale 1998 r. Żyrardowskich Zakładów Przemysłu Spirytusowego
“POLMOS” w Żyrardowie**

Łódź

kwiecień

1999 r.

Spis treści

	strona
I. CZĘŚĆ OGÓLNA	
1. CHARAKTERYSTYKA KONTROLI	1
2. SYNTEZA USTALEŃ KONTROLI I OCENA KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI	2
3. WNIOSKI	6
 II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	
1. CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO	7
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	9
3. USTALENIA SZCZEGÓŁOWE KONTROLI	10
3.1. Wielkość produkcji i sprzedaży	10
3.2. Analiza majątkowo-kapitałowa	11
3.3. Analiza finansowa	12
3.4. Analiza rachunku zysków i strat	14
3.5. Przyczyny złej kondycji finansowej	15
4. ZNAKI TOWAROWE WÓDKI POD NAZWĄ “BELVEDERE VODKA”	21
III. POSTĘPOWANIE KONTROLNE I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	 26

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. CHARAKTERYSTYKA KONTROLI

Temat:

Produkcja i obrót wyrobami spirytusowymi, realizacja zobowiązań finansowych wobec budżetu państwa i kontrahentów oraz sytuacja ekonomiczno-finansowa w latach 1995-1997 i I kwartale 1998 r. w Żyrardowskich Zakładach Przemysłu Spirytusowego "POLMOS" w Żyrardowie

Numer i inicjator : S/97/006 i K/98/002 inicjatywa własna NIK

Cel:

Celem kontroli było dokonanie oceny działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem rozmiarów produkcji, obrotu wyrobami spirytusowymi, regulowania zobowiązań wobec budżetu i kontrahentów, przeprowadzenie analizy majątkowo-kapitałowej oraz wyniku finansowego za lata 1995-1997 i I kwartał 1998 r. Żyrardowskich Zakładów Przemysłu Spirytusowego "POLMOS".

Tematyka kontroli:

1. Działania marketingowe.
2. Warunki płatności oraz terminowość rozliczeń z odbiorcami wyrobów.
3. Sposoby i efekty prowadzonych windykacji należności.
4. Stan zobowiązań w stosunku do dostawców i do budżetu.
5. Wyniki finansowe i wielkość podstawowych wskaźników ekonomicznych.

Badany okres: lata 1995-1997 i I kwartał 1998 r.

Czas przeprowadzenia kontroli :

Informację opracowano na podstawie dwóch odrębnych kontroli przeprowadzonych przez Delegaturę NIK w Łodzi w okresie: pierwsza od 17 stycznia - 27 maja 1997 r. i druga - sprawdzająca od 13 maja - 4 lipca 1998 r.

Wykorzystano również wyniki kontroli doraźnej nr DRiGŻ 411300-1-98 przeprowadzonej w okresie od 13 sierpnia do 17 września 1998 r. przez Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Najwyższej Izby Kontroli w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie prawidłowości rejestracji znaków towarowych dla wyrobu "Belvedere Vodka".

2. SYNTEZA USTALEŃ KONTROLI I OCENA KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

2.1. W wyniku przeprowadzonych badań kontrolnych ustalono, że w okresie objętym kontrolą (1995 r. - I kwartał 1998 r.) sytuacja ekonomiczno-finansowa ŻZPS "POLMOS" ulegała systematycznemu pogarszaniu.

Przychody ze sprzedaży zmniejszyły się z 210.283 tys. zł w 1995 r. do 175.315 tys. zł w 1997 r., tj. o 16,6%. W 1995 r. ŻZPS "POLMOS" osiągnęły zysk netto w kwocie 1,9 tys. zł, a w 1996 r. stratę w wysokości 24,8 tys. zł. Za 1997 r. wykazały wprawdzie zysk 14,7 tys. zł lecz w opinii biegłych badających bilans był on wynikiem niewłaściwych księgowania. Prawidłowym wynikiem byłaby strata w wysokości 729,2 tys. zł. Za I kwartał 1998 r. działalność ŻZPS "POLMOS" przyniosła stratę w kwocie 203,7 tys. zł (str. 13-15).

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli wpływ na zaistniałą sytuację miały w części zjawiska obiektywne, niezależne od działań podejmowanych przez odpowiedzialne służby ŻZPS "POLMOS" oraz przyczyny wynikające z bezpośrednich decyzji kierownictwa.

2.2. Do obiektywnych przyczyn należało przede wszystkim zmniejszenie przez odbiorców krajowych zapotrzebowania na wyroby przemysłu spirytusowego. Sprzedaż napojów alkoholowych czystych i gatunkowych, w przeliczeniu na 100° spirytus, na polskim rynku zmniejszyła się z 1.347 tys. hl w 1995 r. do 1.080 tys. hl w 1997 r. (o 20%). Równocześnie wystąpił wzrost zapasów tych wyrobów w magazynach handlowych odpowiednio z 11,9 tys. hl do 19,8 tys. hl (o 66%). Spowodowało to obniżenie przez krajowy przemysł spirytusowy produkcji swoich wyrobów ze 154 mln dcm³ do 110 mln dcm³ w 1997 r. (o 29%). (str. 9)

2.3. Za niegospodarne - sprzeczne z zasadami rachunku ekonomicznego i polityki finansowej przedsiębiorstwa - Najwyższa Izba Kontroli uznała działania kierownictwa ŻZPS "POLMOS" powodujące znaczne straty finansowe.

Dla zwiększenia wolumenu sprzedaży, ŻZPS "POLMOS" zwiększyły eksport swoich wyrobów z 867 tys. dcm³ w 1995 r. do 1.448 tys. dcm³ w 1996 r. (o 67%), bez przeprowadzenia wynikowego rachunku kosztów i ustalenia jego opłacalności.

Kontrola NIK ujawniła, że eksport ten był nieopłacalny i przyniósł straty w wysokości: za 1995 r. - 849,6 tys. zł i za 1996 r. - 1.400 tys. zł (wzrost o 64,8%). (str. 20)

Analizowanie opłacalności zrealizowanego eksportu - zgodnie z zakresem działań - należało do obowiązków działu marketingu i handlu zagranicznego. Brak realizacji tego obowiązku był wynikiem nieprzestrzegania zasad obiegu dokumentów w ŻZPS "POLMOS" i nie analizowania ich przez odpowiedzialne służby. (str. 21)

Kontrola sprawdzająca wykazała, że na skutek realizacji wniosku Najwyższej Izby Kontroli, dotyczącego prowadzenia wynikowego rachunku kosztów sprzedaży eksportowej, zmniejszono eksport asortymentów nierentownych. Za

1997 r. sprzedaż eksportowa przyniosła dodatni wynik finansowy w kwocie 3.641 tys. zł. (str. 27)

Zjawiskiem najbardziej negatywnie wpływającym na relacje finansowe było wydawanie wyrobów spirytusowych o wartości przekraczającej wysokość zabezpieczeń odbiorcom niewiarygodnym, którzy nie uregulowali należności za uprzednio dostarczone dostawy. (str. 16-18)

Przy braku właściwych zabezpieczeń majątkowych 106 niesolidnych odbiorców nie uregulowało należności, na które ŻZPS "POLMOS" utworzyły obligatoryjne rezerwy, zwiększające koszty operacyjne. Suma rezerw wzrosła z 6,3 mln zł na koniec 1996 r. do 12,7 mln zł na koniec 1997 r. (str. 18)

W wyniku kontroli sprawdzającej ustalono, że ŻZPS "POLMOS" nie zrealizowały wniosku o zaniechanie wydawania swoich wyrobów w warunkach należności przeterminowanych oraz przekraczających wysokość zabezpieczeń. Stwierdzono, że niesolidni odbiorcy korzystali z wprowadzonych przez ŻZPS "POLMOS" wydłużonych terminów płatności. Było to równoznaczne z nie oprocentowanym ich kredytowaniem i powstawaniem znacznych kwot należności z tytułu dostaw i usług, w tym przeterminowanych i wątpliwych. Zawierano także z niesolidnymi dłużnikami – niedotrzymane przez nich – porozumienia dot. umorzenia odsetek w zamian za zwiększony obrót towarowy i terminowe regulowanie należności. W szeregu przypadkach kontrahenci wpłacali niewielkie zaległe kwoty, a równocześnie pobierali towary o znacznie wyższej wartości, co powodowało permanentny wzrost ich należności. (str.16-18 i 27-28)

Należności z tytułu dostaw i usług wzrosły z 25,5 mln zł na koniec 1997 r. do 40,6 mln zł na koniec I kwartału 1998 r., w tym należności przeterminowane odpowiednio z 10,6 mln zł do 25,6 mln zł, po uwzględnieniu utworzonych rezerw za lata 1996-1997. (str. 11, 15, 18, 28)

Na koniec I kwartału 1998 r. należności były wyższe od przychodów ze sprzedaży produktów w tym okresie o 6,0 mln zł. (str. 18 i 27)

Wydłużone okresy płatności i wysokie stany należności powodowały ryzyko utraty płynności finansowej. Wystąpiło bowiem rozkojarzenie terminów wpływu gotówki i zapadających terminów płatności na rzecz budżetu oraz wierzycieli. W konsekwencji wystąpił - oceniany negatywnie - niedobór środków na działalność operacyjną. (str. 11-12) Potwierdza to bardzo niski wskaźnik pokrycia zobowiązań gotówką oraz trzykrotne pogorszenie wskaźnika pokrycia zobowiązań nadwyżką finansową. (str. 12-13).

W rezultacie ŻZPS "POLMOS" zmuszone były zaciągać wysokie kredyty obrotowe i ponosić koszty ich obsługi. Zaciągnięte kredyty na dzień 31 grudnia w latach 1995-1997 wynosiły odpowiednio: 11,9 mln zł; 13,4 mln zł i 20,2 mln zł i na 31 marca 1998 r. – 21,5 mln zł. (str. 12)

Skutkowało to rosnącymi kosztami obsługi kredytów z 2,6 mln zł w 1995 r. do 4,8 mln zł w 1997 r. i miało istotny wpływ na powstanie ujemnego wyniku na działalności finansowej, który zmniejszał w znacznym stopniu zysk z działalności operacyjnej.

O niekorzystnej sytuacji finansowej ŻZPS "POLMOS" świadczyły także wskaźniki rentowności – dodatnie tylko w 1995 r., a ujemne za lata 1996, 1997 oraz I kwartał 1998 r. (str. 13-14)

W badanym okresie w ŻZPS "POLMOS" nie występowały zaległości o charakterze podatkowym. W 1995 r. zobowiązania regulowane były terminowo, w 1996 r. jedną zaliczkę dzienną podatku akcyzowego wpłacono z jednodniowym opóźnieniem, a w 1997 r. i w I kwartale 1998 r. odsetki za nieterminowe regulowanie podatku akcyzowego i VAT wyniosły odpowiednio 218 tys. zł i 347 tys. zł.

2.4. Z produkcją wódki "Belvedere" związane były trzy znaki towarowe, zarejestrowane przez Urząd Patentowy RP, w tym dwa znaki były wydane na rzecz ŻZPS "POLMOS", a jeden na rzecz "Euro-Agro" Warszawa Sp. z o.o.

Dyrektor ŻZPS "POLMOS" i jego zastępca ds. finansowo-handlowych w dniach 14 czerwca i 11 września 1996 r. dokumentami pod nazwą "Cesja praw" dokonali – bez zgody Rady Pracowniczej – darowizny praw do tych znaków o wartości 6,2 mln zł na rzecz nie uprawnionego podmiotu, nie posiadającego zdolności rejestrowej, tj. "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o. (str. 22-24)

W zamian za cesję praw Spółka ta, na podstawie umowy zawartej w dniu 11 września 1996 r., udzieliła ŻZPS "POLMOS" bezpłatnej i bezterminowej licencji wyłącznej na wykorzystywanie tych znaków.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, w działaniach Urzędu Patentowego przy rejestracji znaków i przeniesieniu praw wystąpiły następujące nieprawidłowości:

- zarejestrowano na rzecz "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o. znak towarowy przestrzenny naruszając postanowienia art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych¹,
- usankcjonowano przeniesienie praw ŻZPS "POLMOS" z rejestracji znaków towarowych na rzecz "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o., chociaż w świetle obowiązujących przepisów było ono nieskuteczne,
- przy rejestracji znaku towarowego słownego "Belvedere Vodka", w sposób rażący naruszono postanowienia art. 35 § 3 Kodeksu postępowania administracyjnego², w związku z art. 37 ustawy o znakach towarowych,(str. 21-25)

Zbieżny ze stanowiskiem Najwyższej Izby Kontroli jest wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 5 stycznia 1999 r. sygn. akt XGC 191/98, który ustalił nieistnienie umów zawartych w dniach 14 czerwca i 11 września 1996 r. pomiędzy ŻZPS

¹ Ustawa z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych (Dz.U. Nr 5, poz. 17)

² Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity Dz.U. z 1980 r. Nr 9, poz. 26 ze zm.)

“POLMOS” i “Euro-Agro” Spółka z o.o. Warszawa, co oznacza ich nieważność, a tym samym wyeliminowanie z obrotu prawnego z takim skutkiem, jakby w ogóle nie zostały zawarte. Wyrok nie jest prawomocny.

2.5. Na podstawie umowy z dnia 17 maja 1994 r. ŻZPS “POLMOS” rozpoczęły eksport wódki “Belvedere” na rynki USA, Kanady i Meksyku. Bezpośrednim importerem była firma Beverage Company – Millennium Import Company z USA. Wartość sprzedaży wódki “Belvedere” (najbardziej rentownego wyrobu eksportowego ŻZPS “POLMOS”) na wymienione rynki w latach 1995-1997 wzrosła niemal dwudziestokrotnie, tj. ze 190 tys. do 3.532 tys. dolarów USA. (str. 27)

2.6. W wystąpieniu z dnia 26 września 1997 r. Najwyższa Izba Kontroli poinformowała Ministra Skarbu Państwa o ważniejszych ustaleniach kontroli ŻZPS “POLMOS” w Żyrardowie, wnioskując o rozważenie zasadności dalszego zajmowania stanowiska przez dotychczasowego dyrektora.

Minister Skarbu Państwa powiadomił Prezesa NIK, że bieżąca działalność przedsiębiorstwa, w tym szczególnie terminowa realizacja wniosków NIK, będzie przedmiotem stałego nadzoru organu założycielskiego.

3. WNIOSKI

Wyniki kontroli uzasadniły przedstawienie następujących wniosków:

pod adresem ŻZPS “POLMOS”

- zaniechania wydawania wyrobów spirytusowych w warunkach występowania należności przedterminowych i przekraczających wysokość zabezpieczeń,
- bezwzględne egzekwowanie należności w oparciu o prawidłowo dokonane zabezpieczenia majątkowe oraz stosowania sankcji służbowych w stosunku do pracowników naruszających obowiązujące zasady współpracy handlowej z kontrahentami,
- zahamowanie dalszego nie oprocentowanego kredytowania niesolidnych odbiorców poprzez skrócenie terminów płatności,
- zweryfikowanie postanowień zawartych w porozumieniach o umorzenie odsetek i bezwzględne ich egzekwowanie,

pod adresem Urzędu Patentowego RP

- wznowienie postępowania w sprawie dokonanych przez Urząd Patentowy zmian w rejestrze znaków towarowych po cesji praw do znaków R-85827 i R-87727 na rzecz Spółki “Euro-Agro”, gdyż podmiot ten nie spełniał ustawowych warunków określonych w art. 6 ust. 1 ustawy o znakach towarowych, do przeniesienia na jego rzecz ww. znaków towarowych.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO

Żyrardowskie Zakłady Przemysłu Spirytusowego "POLMOS" w Żyrardowie funkcjonują jako przedsiębiorstwo państwowe w oparciu o ustawę z dnia 25 września 1981 r.³. Przedsiębiorstwo prowadzi działalność od 1990 r. na podstawie zarządzenia nr 166 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 31 grudnia 1990 r. oraz statutu uchwalonego przez ogólne zebranie delegatów w dniu 3 lipca 1990 r. Wpis do rejestru przedsiębiorstw państwowych nastąpił w Sądzie Rejonowym w Skierniewicach pod numerem PP 82.

Zadania i kompetencje organu założycielskiego nad Zakładami do dnia 30 września 1996 r. sprawował Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Od 1 października 1996 r. funkcję tę przejął Minister Skarbu Państwa na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 września 1996 r.⁴.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r.⁵ wyrób, rozlew, oczyszczanie, skażanie i odwadnianie spirytusu oraz wyrób i rozlew wódek wymaga uzyskania koncesji, której udziela Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w drodze decyzji administracyjnej. Koncesji na obrót hurtowy tymi wyrobami udzielał Minister Przemysłu i Handlu (do końca 1996 r.), a obecnie Minister Gospodarki.

Ogólne zasady powstawania i wykonywania zobowiązań podatkowych jednostek państwowych, innych osób prawnych i jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz osób fizycznych określone zostały w ustawie z dnia 19 grudnia 1980 r.⁶, obowiązującej do dnia 31 grudnia 1997 r., a od 1 stycznia 1998 r. w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r.⁷.

Obowiązek uiszczenia podatku od towarów i usług oraz akcyzowego wynika z postanowień ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r.⁸ Zgodnie z art. 2 opodatkowaniu podatkiem VAT podlega sprzedaż na terenie kraju oraz eksport i import towarów. Podstawą opodatkowania (art. 15) jest kwota należna z tytułu sprzedaży towarów, pomniejszona o kwotę tego podatku. Przy sprzedaży wyrobów spirytusowych, podlegających podatkowi

³ Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jednolity Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.)

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1996 r. w sprawie ustalenia listy przedsiębiorstw państwowych, wobec których zadania i kompetencje organu założycielskiego wykonuje Minister Skarbu Państwa, oraz listy przedsiębiorstw, wobec których zadania i kompetencje organu założycielskiego wykonują inne niż Minister Skarbu Państwa organy administracji rządowej, a także szczegółowych zasad i trybu przejęcia przez wojewodów i Ministra Skarbu Państwa zadań i kompetencji organu założycielskiego (Dz. U. Nr 115, poz. 548 ze zm.)

⁵ Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.)

⁶ Ustawa z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych (tekst jednolity Dz.U. z 1993 r. Nr 108, poz. 486 ze zm.)

⁷ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926 ze zm.)

⁸ Ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz.U. Nr 11, poz. 50 ze zm.)

akcyzowemu, podstawą opodatkowania podatkiem od towarów i usług objęta jest kwota podatku akcyzowego (art. 15 ust. 7). Podatkowi akcyzowemu podlegają także nadmierne ubytki lub zawinione niedobory wyrobów spirytusowych, powstałe w czasie produkcji, magazynowania, przerobu, zużycia lub przewozu (art. 34 ust. 2).

Obowiązek podatkowy w akcyzie od wyrobów spirytusowych powstaje nie później niż w dniu opuszczenia przez wyrób pomieszczenia producenta (art. 35 ust. 2a). Natomiast w przypadku powstania nadmiernych ubytków lub zawinionych niedoborów obowiązek ten powstaje z dniem ich zaistnienia lub stwierdzenia (art. 35 ust. 3).

Sprzedaż wyrobów akcyzowych na eksport nie podlega akcyzie (art. 38 ust. 1).

Zgodnie z postanowieniem art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r.⁹ dochód uzyskany z produkcji i obrotu wyrobami spirytusowymi jest opodatkowany podatkiem dochodowym. Podatnicy są zobowiązani bez wezwania składać deklaracje o wysokości dochodu (straty) i wpłacać do właściwego urzędu skarbowego zaliczki miesięczne do 20 dnia każdego miesiąca za miesiąc poprzedni (art. 25 ust. 1 i 2).

System rachunkowości stosowany w Zakładach był zgodny z ustawą z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁰, co zostało potwierdzone przez biegłych rewidentów w raportach z badań sprawozdań finansowych (bilansów), rachunków zysków i strat oraz sprawozdań z przepływów środków pieniężnych za lata 1995-1997.

Ważnym wewnętrznym dokumentem prawnym zapobiegającym powstawaniu należności przeterminowanych było polecenie nr 2 z dnia 25 lutego 1995 r. zastępcy dyrektora ds. finansowo-handlowych ŻZPS "POLMOS". Regulowało ono sposób postępowania w przypadkach nieprzestrzegania przez odbiorców wyrobów warunków umów sprzedaży, w tym powstawania należności przeterminowanych. Nakazywało bezwzględne przestrzeganie zasady wstrzymania sprzedaży w przypadkach wystąpienia przeterminowanych należności do czasu ich uregulowania. Dla realizacji powyższego polecenia tryb postępowania przewidywał m.in. potwierdzanie zamówień do realizacji dopiero po sprawdzeniu wysokości zadłużenia i zabezpieczenia.

W ocenie prawidłowości postępowania przy rejestracji znaków towarowych i ich cesji opierano się na postanowieniach zawartych w kodeksie postępowania administracyjnego, ustawie z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych oraz zarządzenia Prezesa Urzędu Patentowego z dnia 9 września 1992 r. w sprawie ochrony znaków towarowych¹¹.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

⁹Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jednolity Dz.U. z 1993 r. Nr 106, poz. 482 ze zm.)

¹⁰ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. Nr 121, poz. 591 ze zm.)

¹¹ Zarządzenie Prezesa Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 września 1992 r. w sprawie ochrony znaków towarowych (MP Nr 31, poz. 217 ze zm.)

Z ograniczeniami możliwości sprzedaży wyrobów spirytusowych na rynku krajowym spotkały się wszystkie zakłady przemysłu spirytusowego. Z danych GUS¹² wynika, że w latach 1995-1997 produkcja wyrobów spirytusowych w przeliczeniu na 100° spirytus zmniejszyła się:

- czystych ze 118 mln dcm³ w 1995 r. do 96,8 mln dcm³ w 1996 r. (o 18%) i 90,2 dcm³ w 1997 r. (o 7%),
- gatunkowych odpowiednio z 35,6 mln dcm³ do 25,5 mln dcm³ (o 28,4%) i 20,0 dcm³ w 1997 r. (o 22%).

Zapasy wyrobów spirytusowych czystych i gatunkowych w przeliczeniu na 100° spirytus wynosiły u producentów 39,3 tys. hektolitrów w 1995 r., 46,0 tys. hektolitrów w 1996 r. wzrost o 17% (za 1997 r. – brak danych) i w magazynach handlowych odpowiednio (w tysiącach hektolitrów): 11,9; 11,1 i 19,8.

Podaż i sprzedaż wyrobów spirytusowych czystych i gatunkowych przedstawiała się następująco:

Podaż - 1995 r. - 1.351 tys. hl,
 - 1996 r. - 1.130 tys. hl,
 - 1997 r. – brak danych.

Sprzedaż - 1995 r. - 1.347 tys. hl,
 - 1996 r. - 1.124 tys. hl,
 - 1997 r. – 1.080 tys. hl.

Dochody budżetu państwa z tytułu podatku akcyzowego w 1995 r. wyniosły ogółem - 12.139,9 mln zł, w tym od wyrobów spirytusowych - 4.134,9 mln zł i odpowiednio: w 1996 r. - 15.524,0 mln zł i 4.577,6 mln zł oraz 17.890,2 mln zł i 4.720 mln zł w 1997 r.

3. USTALENIA SZCZEGÓŁOWE KONTROLI

3.1. Wielkość produkcji i sprzedaży

Za 1996 r. ŻZPS "POLMOS" uzyskały przychody ze sprzedaży ogółem w wysokości 183.462 tys. zł, w tym ze sprzedaży produktów 157.589 tys. zł i były one niższe od wykonania 1995 r. odpowiednio o 26.821 tys. zł i 13.698 tys. zł.

W 1997 r., w stosunku do wyników 1996 r., nastąpiło dalsze obniżenie przychodów ogółem o 8.147 tys. zł, z tym że nastąpił wzrost sprzedaży produktów o 5.209 tys. zł, a zmniejszenie sprzedaży towarów i materiałów o 8.978 tys. zł.

Sprzedaż na rynek krajowy podstawowych wyrobów zrealizowana przez ŻZPS "POLMOS" w 1996 r., w stosunku do wykonania 1995 r., uległa obniżeniu: spirytusu rektyfikowanego z 50.878 tys. zł do 45.406 tys. zł (o 10,75%) i ilościowo z 17.013 tys. dcm³ do 10.332 tys. dcm³ (o 39,27 %), wódek ze 112.004 tys. zł do 95.684 tys. zł (o 14,58 %) i w ujęciu ilościowym w przeliczeniu na 100° spirytus z 2.737 tys. dcm³ do 1.799 tys. dcm³ (o 34,28%). Niższy popyt spowodował zmniejszenie ilości produkcji tych wyrobów:

¹² Rocznik statystyczny GUS za 1997 r. (str. 366, 429, 430 i 474) i za 1998 r. (str. 365, 407-408, 469)

spirytusu rektyfikowanego z 20.471 tys. dcm³ w 1995 r. do 15.311 tys. dcm³ w 1996 r. (o 25,21%) oraz wódek w przeliczeniu na 100° spirytus odpowiednio z 3.697 tys. dcm³ do 3.268 tys. dcm³ (o 11,6%). Tym samym nastąpiło obniżenie stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnych spirytusu rektyfikowanego z 85% w 1995 r. do 52% w 1996 r. oraz zdolności linii rozlewniczych odpowiednio z 59% do 49%.

W 1997 r., w stosunku do wykonania 1996 r., nastąpiło dalsze zmniejszenie sprzedaży spirytusu rektyfikowanego:

- na kraj z 10.332 tys. dcm³ do 4.556 dcm³ (o 55,9%) i wartościowo z 45.406 tys. zł do 23.251 tys. zł (o 48,8%),
- na eksport odpowiednio z 412 tys. dcm³ do 76 tys. dcm³ (o 81,55%), a wartościowo z 1.067 tys. zł do 195 tys. zł (o 81,72%).

Sprzedaż wódek ogółem w 1997 r., w przeliczeniu na 100° spirytus, wynosiła 2.365 tys. dcm³ i była niższa od sprzedaży za 1996 r. o 881 tys. dcm³ (o 27,15%). Wzrosła natomiast sprzedaż wódek na kraj z 1.799 tys. dcm³ do 2.027 tys. dcm³ (o 12,67%).

W ujęciu wartościowym sprzedaż wódek w 1997 r. w stosunku do 1996 r. wzrosła ogółem o 27,13% w tym na kraj o 30,58% i na eksport o 1,39%.

3.2. Analiza majątkowo-kapitałowa

Dla prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa niezbędne jest zachowanie właściwych proporcji między majątkiem trwałym i kapitałami stałymi, a także między majątkiem obrotowym i zobowiązaniami krótkoterminowymi.

W 1996 r., w odniesieniu do 1995 r., nieznacznie zmniejszyła się wartość majątku ogółem w wyniku zmian poszczególnych składników. Majątek trwały wzrósł wprawdzie o 3,89%, lecz wartość składników rzeczowych pozostała na zbliżonym poziomie, co oznaczało brak nakładów inwestycyjnych.

Najwyższą dynamikę wzrostu wykazały wartości niematerialne i prawne oraz finansowy majątek trwały, które nie miały istotnego wpływu na wartość ogólną majątku, ponieważ ich udział nie przekraczał 1,5% w strukturze majątku trwałego.

W 1997 r., w stosunku do 1996 r., zwiększyła się wartość majątku ogółem z 56.281 tys. zł do 74.296 zł (o 32%) oraz zmieniła się jego struktura. Przy niewielkim wzroście wartości majątku trwałego (o 0,96%), jego udział w aktywach ogółem zmniejszył się o 6,7 punktu procentowego (majątku rzeczowego-odpowiednio - o 5,87). Wzrosła natomiast wartość majątku obrotowego z 39.909 tys. zł do 57.417 tys. zł (o 43,9%), przy czym same należności i roszczenia zwiększyły się aż o 15.246 tys. zł, tj. 58,8% (97% z nich powstało z tytułu nie uregulowanych faktur za dostawy). Oznacza to wzrost kredytowania odbiorców. Udział należności w przyroście majątku obrotowego wyniósł 87%. Wzrost zapasów wyniósł 16,4%. Udział majątku obrotowego w aktywach wzrósł z 70,9% do 77,3%, tj. o 6,4 punktów procentowych.

Przyrost rzeczowych składników majątku obrotowego przewyższający w znacznym stopniu przyrost składników majątku trwałego oceniono negatywnie. W rozwijającym się przedsiębiorstwie wartość rzeczowego majątku trwałego powinna wzrastać w większym stopniu niż zapasy rzeczowych składników majątku obrotowego, a te z kolei – w większym stopniu niż należności i roszczenia. W ŻZPS „POLMOS” sytuacja była odwrotna.

Wysokość kapitałów własnych uległa nieznacznemu obniżeniu. Ich udział w strukturze pasywów w latach 1995-1996 pozostał na niezmiennym poziomie i wynosił 41,3%, a w 1997 r. zmniejszył się do 31,3%.

W 1997 r., w stosunku do 1996 r., wartość zobowiązań krótkoterminowych zwiększyła się z 32.520 tys. zł do 50.780 tys. zł (o 56,1%), a ich udział w strukturze pasywów wzrósł z 58% do 68%. Tym samym uległ pogorszeniu stosunek zobowiązań do kapitału własnego ze 139,5% w 1995 r. do 218,3% za 1997 r.

Stopień pokrycia zobowiązań należnościami wynosił: w 1995 r. 94,4%, w 1996 r. 79,6%, a w 1997 r. już tylko 30,0%. W konsekwencji niedobór własnych środków obrotowych zastąpiono krótkoterminowymi kredytami w kwotach: 11,9 mln zł w 1995 r.; 13,4 mln zł w 1996 r.; 20,2 mln zł w 1997 r. i 21,5 mln zł w I kwartale 1998 r.

Niekorzystnym zjawiskiem było także dopuszczenie do wzrostu wartości zapasów, który w latach 1996-1997 w stosunku do 1995 r. wyniósł odpowiednio 38,5% i 16,4%, w tym wyrobów gotowych w 1996 r. o 161,1%.

3.3. Analiza finansowa

3.3.1. Wskaźniki płynności

Wskaźniki płynności informują o zdolności przedsiębiorstwa do regulowania krótkoterminowych zobowiązań poprzez wykorzystanie aktywów bieżących.

Wskaźnik płynności bieżącej określa w jakim stopniu aktywa bieżące są finansowane przez pasywa bieżące. Za bezpieczny uznaje się wskaźnik 150%-200% (1,5-2,0), a w Zakładach w latach 1995-1997 wynosił odpowiednio: 125%, 122% i 113%.

Wskaźnik podwyższonej (szybkiej) płynności ocenia zdolność przedsiębiorstwa do regulowania zobowiązań z najbardziej płynnego majątku (tj. takiego, który już znalazł nabywców) i posiadanych środków pieniężnych. Bezpiecznym wskaźnikiem jest przedział 100%-150% (1,0-1,5), a w Zakładach kształtował się on na poziomie 95%, 80% i 81%.

Wskaźnik pokrycia zobowiązań gotówką umożliwia ocenę wypłacalności firmy w danym momencie przy wykorzystaniu posiadanych środków pieniężnych i papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu. Jego bezpieczna wartość wynosi 20% (0,2). Rzeczywiste wartości w latach objętych kontrolą wynosiły 0,7%, 0,7% i 0,5%.

Zatem wszystkie wskaźniki płynności w latach 1995-1997 kształtowały się poniżej standardu i wykazywały tendencję malejącą. Ze wskaźnika pokrycia zobowiązań gotówką wynika, że środki pieniężne wraz z papierami wartościowymi nie miały żadnego wpływu na

natychmiastową realizację zobowiązań krótkoterminowych z uwagi na ich znikomy udział w aktywach bieżących (0,5%).

3.3.2. Wskaźniki zdolności do obsługi zadłużenia

Ponad 10% wzrost udziału zobowiązań w pokryciu majątku pogorszył sytuację finansową przedsiębiorstwa. Potwierdza to wskaźnik pokrycia majątku kapitałami własnymi, który wskazuje na zmniejszenie pokrycia tego majątku funduszami własnymi z 41,63% w 1995 r. do 31,31% w 1997 r.

Wskaźnik pokrycia zobowiązań nadwyżką finansową w latach 1995-1997 zmalał trzykrotnie. O ile przy wskaźniku 9,20% w 1995 r. zobowiązania mogły być spłacone nadwyżką finansową po 10 latach, to przy wskaźniku 3,13% uzyskanym w 1997 r., spłata nastąpiłaby dopiero po 32 latach. Świadczy to o braku potencjalnych możliwości uregulowania zobowiązań kapitałami własnymi, pochodzącymi z wygospodarowanych przez firmę zysków i amortyzacji oraz wskazuje na osłabienie podstaw finansowania działalności przedsiębiorstwa i możliwość zapaści finansowej.

3.3.3. Wskaźniki rentowności

Powyższe wskaźniki służą do oceny zyskowności sprzedaży, majątku oraz kapitałów własnych.

W analizowanym okresie wystąpiło pogorszenie wskaźników rentowności, a w 1996 r., z uwagi na stratę netto, wszystkie wskaźniki były ujemne. Świadczy to o pogorszeniu wykorzystania posiadanego majątku oraz wskazuje na niską skalę zyskowności kapitałów własnych.

Za rok 1997 przedsiębiorstwo wykazało zysk netto w wysokości 14.736,58 zł, ustalony jednak w sposób nierzetelny, ponieważ w sumie należności wykazanych w bilansie umieszczono kwoty: 314.605,13 zł od firmy PPH Fort oraz 429.330,12 zł z tytułu naliczonych odsetek za nieterminową regulację wierzytelności. Według opinii biegłych badających bilans za 1997 r. spłata tych należności była mało prawdopodobna i należało utworzyć rezerwę w wysokości 743.935,25 zł. Zmniejszyłoby to wysokość zysku oraz sumę należności i roszczeń - a tym samym - aktywów. Przy takim zaksięgowaniu przedsiębiorstwo wykazałoby stratę w wysokości 729.198,67 zł (743.935,25 - 14.736,58) a więc wszystkie wskaźniki rentowności byłyby ujemne i wyniosłyby:

- rentowność sprzedaży: - 0,42%
- rentowność aktywów: - 0,98%
- rentowność kapitałów własnych: - 3,13%

Byłby to kolejny rok z ujemnym wynikiem finansowym. W myśl postanowień zawartych w art.56 ust.1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych dyrektor byłby zobowiązany do poinformowania na piśmie Rady Pracowniczej, organu założycielskiego oraz banku o powstałej stracie.

3.3.4. Wskaźniki sprawności

Wszystkie wskaźniki sprawności działania w analizowanym okresie uległy istotnemu pogorszeniu. W 1997 r. w stosunku do wyników roku 1995 (a więc w okresie dwóch lat):

- cykl inkasa należności wydłużył się o 46,8%,
- stan zapasów w dniach wydłużył się o 50%,
- wydłużył się cykl zamiany kapitału obrotowego na środki pieniężne o 60% (z 62 dni do 100 dni), co oznacza zaciąganie kredytów obrotowych na regulowanie zobowiązań środkami pieniężnymi (np. zobowiązań z tytułu podatków, w tym akcyzy i VAT) lub wzrost zobowiązań w stosunku do dostawców. Potwierdza to wcześniejsza analiza struktury kapitałowej przedsiębiorstwa,
- wydłużył się okres regulowania zobowiązań w dniach o 82,4% (o 47 dni). Oznacza to, że dostawcy kredytują przedsiębiorstwo przez 100 dni,
- wskaźniki rotacji aktywów i majątku obrotowego oraz produktywności środków trwałych zmniejszyły się odpowiednio o 36%, 40% i 21%. Zmniejszenie wartości wskaźnika rotacji aktywów wskazuje na pogorszenie efektywności sprzedaży w wyniku zaangażowanego majątku ogółem, a wskaźnika rotacji majątku obrotowego świadczy o zmniejszeniu możliwości odtwarzania tego majątku. Zmniejszanie wskaźnika produktywności środków trwałych daje wyraz obniżeniu wartości sprzedaży przypadającej na 1 złotówkę zaangażowanego majątku trwałego.

3.4. Analiza rachunku zysków i strat

Przedsiębiorstwo w 1996r., w stosunku do wyników 1995 r., uzyskało niższe przychody ze sprzedaży ogółem o 26.820.768 zł (o 12,2%), z tego:

- ze sprzedaży produktów o 13.698.791 zł,
- ze sprzedaży towarów i materiałów o 16.762.962 zł,

co w powiązaniu ze wzrostem zapasów wyrobów gotowych potwierdza trudności ze zbytem własnych produktów.

W 1997 r. sprzedaż ogółem, w odniesieniu do wyników 1996 r., zmalała o 8.146.739 zł (o 4,4%), przy czym:

- przychody ze sprzedaży produktów wzrosły o 5.208.704 zł,
- przychody ze sprzedaży towarów i materiałów zmalały o 8.978.165 zł.

Wzrost sprzedaży produktów zwiększył stan należności, które na dzień 31.12.1997 r., w stosunku do stanu na początek roku, wykazały przyrost o 14.638.723 zł (o 57,3%). Zatem nastąpiło tylko przeniesienie zapasów wyrobów gotowych z magazynu producenta do magazynu odbiorcy o wartości wyższej niż przyrost sprzedaży, lecz bez wpływu środków pieniężnych, za to z obowiązkiem uregulowania co najmniej podatku akcyzowego i podatku VAT.

W stosunku do wykonania 1995 r., w latach 1996 i 1997 obniżeniu uległy koszty działalności operacyjnej odpowiednio o 24.135.164 zł (o 12%) i o 10.870.695 zł (o 6,1%). Zmniejszyło się m.in. zużycie materiałów i energii o 4.303.836 zł (o 9,2%) w 1996 r. i o 10.014.741zł (o 23,6%) w 1997 r., głównie na skutek zmniejszenia produkcji w ujęciu ilościowym.

Koszty finansowe uległy obniżeniu z 5.756 tys. zł w 1995 r. do 4.296 tys. zł w 1996 r. (o 1.460 tys. zł, tj. o 25,4%) i wzrosły w 1997 r. do kwoty 9.345 tys. zł (o 5.049 tys. zł, tj. o 117,6%). Skonsumowały one zysk na działalności operacyjnej w ww. okresach, a zysk brutto na działalności gospodarczej zmniejszyły odpowiednio o: 2.315 tys. zł (o 38,1%), 3.244 tys. zł (o 77,2%) i 5.019 tys. zł (o 80,8%).

Wyniki finansowe i zysk netto wyniosły: + 1.919 zł w 1995 r.; - 24,8 tys. zł w 1996 r. (strata); + 14,8 tys. zł w 1997 r. (skomentowane na str. 13) – 203,7 tys. zł za I kwartał 1998 r. (strata).

3.5. Przyczyny zlej kondycji finansowej

Do najistotniejszych przyczyn zlej kondycji finansowej ŻZPS "POLMOS" należały:

- brak realizacji ustalonych zasad sprzedaży wyrobów alkoholowych odbiorcom krajowym,
- mało efektywna windykacja należności,
- zakupy melasy cukrowej od pośredników po cenach wyższych niż z cukrowni,
- niewłaściwa gospodarka zapasami surowców,
- sprzedaż wódek na eksport po cenach niższych od kosztów własnych.

3.5.1. brak realizacji ustalonych zasad sprzedaży

W wyniku przeanalizowania dokumentów dotyczących 16 odbiorców hurtowych stwierdzono, że zawarcie umowy nie zawsze poprzedzało udokumentowanie stanu majątkowego kontrahentów. Nie egzekwowano też złożenia przez odbiorców ustalonych umową zabezpieczeń majątkowych, a ponadto nie odstępowano od dalszego wydawania towarów w sytuacji, gdy należności przeterminowane przekraczały złożone zabezpieczenia.

- *W dniu 9 lutego 1994 r. zawarta została umowa z PPUH RAD Spółka z o.o. Dopuszczano zadłużenie do wysokości 100 tys. zł zabezpieczone wekslem poręczonym przez bank lub osoby fizyczne z potwierdzeniem faktu poręczenia przez notariusza. Poręczyciele winni przedłożyć zaświadczenie z miejsca pracy bądź o posiadanym majątku.*

W dniu 30 marca 1994 r. odbiorca podpisał oświadczenie, iż składa do dyspozycji ŻZPS "POLMOS" weksel "in blanco" ze wskazaniem miejsca płatności: Inwest Bank (bez oznaczenia miejscowości dla siedziby tego banku). Za zobowiązania wystawcy weksla poręczył jeden poręczyciel. Faktu tego poręczenia nie potwierdził notariusz. ŻZPS "POLMOS" przyjęły drogą faksową w dniu 8 kwietnia 1994 r. sprawozdanie finansowe F-01 za I kw. 1994 r. dot. RAD Spółki z o.o., z którego wynikało, że spółka w I kw. 1994 r. poniosła stratę 24.050 zł i nie posiadała żadnych środków pieniężnych.

Pomimo że zadłużenie Spółki RAD z dniem 11 maja 1994r. przekroczyło dopuszczalną, wyznaczoną w umowie wysokość, ŻZPS "POLMOS" nadal wydawały wyroby spirytusowe dłużnikowi odpowiednio w kwotach i dniach: 13 maja 1994 r. - 56.776 zł., 21 maja 1994 r. - 36.653 zł, 30 maja 1994 r. -83.878 zł, łącznie 182.307 zł. Na koniec 1996 r. należności od omawianej Spółki wynosiły wraz z odsetkami 511.290 zł.

- *W dniu 14 kwietnia 1995 r. ŻZPS "POLMOS" zawarły umowę nr 312/95 z PPHU "POLO". na sprzedaż w 1995 r. wyrobów spirytusowych w ilości 50 tys. dcm³ alkoholu w przeliczeniu na 100° spirytus. Odbiorca zobowiązany był wnieść zabezpieczenie finansowe o wartości 100.000 zł w formie weksla poręzonego przez bank lub 3 osoby fizyczne. Fakt poręczenia winien być urzędowo potwierdzony przez notariusza. Zapłata za zakupione towary miała następować przelewem z konta kupującego w PBK SA O/Grójec z 21 dniowym terminem płatności.*

W dniu 5 kwietnia 1995 r. zostało przyjęte oświadczenie, iż odbiorca złożył w banku PBK O/Grójec weksel in blanco do kwoty 100 tys. zł. Poręczenia weksla dokonała jedna osoba zamiast trzech. Fakt poręczenia ww. weksla przez jedną osobę został potwierdzony przez notariusza.

Według załączonych do umowy dokumentów majątek PPHU POLO oszacowano na kwotę 89.959 zł, przy czym była to wycena bez daty, podpisana wyłącznie przez

odbiorcę. Majątek poręczyciela (bez wyceny) określał skrócony wypis z Księgi Wieczystej i dotyczył wg stanu na dzień 29.03.95 r. - 2,65 ha nieruchomości rolnej bez ciężarów i ograniczeń oraz wpisów do ksiąg wieczystych. W § 11 umowy ustalono dopuszczalne zadłużenie do wysokości poręczenia wekslowego. Przekroczenie tej wartości miało powodować wstrzymanie dostaw do momentu uregulowania należności. Tymczasem wartość wyrobów pobranych i nie zapłaconych do 17 sierpnia 1995 r. wynosiła 137.679 zł (przekraczała limit o 37.683 zł), a w dniu 19.08.95 r. wydano kolejne partie wyrobów i w rezultacie zadłużenie wzrosło do 159.810 zł.

- Firmie z Ostrołęki w sytuacji przeterminowanej płatności wynoszącej 155,7 tys. zł wydano w 1995 r. wyroby za dalszą kwotę 243,2 tys. zł;
- Firmie CARO z Częstochowy wydawano w latach 1994-1996, przy braku zapłaty za poprzednie dostawy, wyroby wartości odpowiednio 56,6; 295,0; 80,0 tys. zł. Odbiorca zobowiązał się, z tytułu posiadanego zadłużenia, do wpisu do księgi wieczystej do wysokości 100 tys. zł na swojej nieruchomości, przekazując notarialne przyrzeczenie takiego ustanowienia wpisu. ŻZPS "POLMOS" nie posiadały na dzień zakończenia kontroli wypisu z ksiąg wieczystych o jej ustanowieniu, a należność nie została uregulowana.
- Spółka cywilna DUET z Radomia, miała możliwość, wg zawartej umowy, kompensowania dostaw wyrobów spirytusowych dostawami melasy i surówek. Należności przeterminowane tej spółki na 30.11.96 r. wynosił 939,9 tys. zł, w związku z czym poinformowano Spółkę, że z dniem 4.12.96 r. zostaną wstrzymane dostawy wyrobów do czasu podwyższenia zabezpieczeń finansowych i przedstawienia propozycji spłaty istniejącego zadłużenia. Pomimo niespełnienia tych warunków ŻZPS "POLMOS" wydały kolejne partie wyrobów. Na koniec 1996 r. zadłużenie wynosiło 1.459,8 tys. zł, a na dzień 15 kwietnia 1997 r. osiągnęły wartość w kwocie głównej 2.030,3 tys. zł. Na dzień 6 stycznia 1998 r. kwota przeterminowanych należności przez firmę "DUET" wynosiła 1.259 tys. zł.

Powyższe wymienione przykładowo nieprawidłowości przyczyniły się do narastania należności nie zapłaconych w terminie, osłabienia możliwości windykacji oraz konieczność tworzenia rezerw na należności stracone i wątpliwe do odzyskania.

Należności przeterminowane wyniosły na koniec 1996 r. - 10,6 mln zł; 1997 r. - 8,0 mln zł na dzień 31.03.1998 r. - 25,6 mln zł.

Na należności nieściągalne i wątpliwe ŻZPS "POLMOS" utworzyły obligatoryjne rezerwy. Wynosiły one:

- na dzień 31.12.1996 r. - 6,3 mln zł, w których kwota główna, czyli wartość pobranych i nie zapłaconych wyrobów w latach 1993-1996 przez 42 niesolidnych odbiorców wynosiła 3,4 mln zł,

- *na dzień 31.12.1997 r. - 12,7 mln zł z tego utworzone w 1997 r. w wysokości 6,8 mln zł (kwota główna 2,9 mln zł). Na należności powstałe w 1997 r. złożyły się sumy nie uregulowanych faktur przez 64 niesolidnych kontrahentów.*

W bilansie za 1997 r. wykazane należności w kwocie 41.195 tys. zł nie obejmowały rezerw w wysokości 12,7 mln zł z uwagi na spisanie ich w koszty. Tym samym pomniejszyły wartość aktywów.

3.5.2. windykacja należności

Należności przeterminowane oraz zadłużenia wątpliwe, na które utworzono rezerwy, pogarszały efektywność gospodarowania i zmuszały ŻZPS "POLMOS" do prowadzenia windykacji sądowej. Stwierdzono bardzo niską efektywność tego trybu egzekwowania należności, bowiem poniesione koszty windykacji były wyższe w 1995 r. ponad 10-krotnie i w 1996 r. ponad 3-krotnie od sum odzyskanych.

Spośród zbadanej dokumentacji 16 dłużników ŻZPS "POLMOS" tylko w jednym przypadku skierowano doniesienia do organów ścigania o wyłudzeniu kwoty 165 tys. zł. Prokuratura Rejonowa w Żyrardowie odmówiła wszczęcia postępowania przygotowawczego uzasadniając to faktem, że odbiorca przedstawił ŻZPS "POLMOS" dokumenty wskazujące na zaistnienie obiektywnych trudności, które spowodowały zaniechanie płatności w terminie oraz rozpoczął spłatę zadłużenia. Faktycznie odbiorca nie spłacił zadłużenia, a ŻZPS "POLMOS" nie skierowały ponownego zawiadomienia o przestępstwie.

3.5.3. zakupy melasy cukrowej od pośredników

Z ustaleń kontroli wynika, że jedną z możliwości regulowania płatności za pobrane wyroby gotowe ŻZPS "POLMOS" była dostawa melas lub surówek. Hurtownicy, którzy zawarli takie umowy, dokonywali wykupu melas z różnych cukrowni i sprzedawali je ŻZPS "POLMOS" za wyższą cenę niż cukrownie.

Kontrola wykazała, że w 1995 roku na zakupioną ilość 22.322.692 kg melasy pośrednicy dostarczyli 15.617.699 kg, tj. 66,9%, w tym firma DUET 10.908.696 kg, co stanowiło 69,8% dostaw pośredników. Ceny za jednostkę melasy negocjowane z cukrowniami były niższe od cen pośredników i tak w 1995 r. ŻZPS "POLMOS" za kg melasy z cukrowni Guzów płaćy od 16 do 22 gr, z cukrowni Leśmierz 16 do 20 gr, z cukrowni Michałów 8 gr. Natomiast firmom pośredniczącym płaćy za kg melasy 24 gr i więcej. Podobnie w 1996 roku najniższa cena za melasę pochodziła z cukrowni Leśmierz, ponieważ w styczniu płacono 20 gr za kg melasy, a już w lutym firmie DUET płacono 26 gr za kg. W grudniu 1996 r. cukrowniom Leśmierz i Borowiczki płacono za kg melasy 27 gr, a pośrednikom 30 gr za kg. W I kw. 1997 r. cukrownia Leśmierz zerwała współpracę z ŻZPS "POLMOS" z uwagi na zaległości płatnicze za dostarczoną melasę.

Z zakupionych przez ŻZPS "POLMOS" w 1996 r. 18.848.203 kg melasy, firmy pośredniczące dostarczyły 11.184.051 kg, tj. 59,3 %, z czego firma DUET - 5.802.385 kg, co stanowiło 51,9 % dostaw melasy od pośredników.

3.5.4. powstawanie nadmiernych zapasów surowców

Porównanie rzeczywistego stanu surówek rolniczych w magazynach ŻZPS "POLMOS" z ilością niezbędną do utrzymania 15 dniowego zapasu gwarantującego ciągłość produkcji wskazuje, iż były one znacznie wyższe, co powodowało zbędne zamrażanie własnych środków obrotowych.

Przy zdolności produkcyjnej z 1 aparatu 40 tys. dcm³ spirytusu rektyfikowanego na dobę w systemie trzymianowym, dla pracujących w Zakładach 2 aparatów konieczne byłoby zużycie dobowe surówki w ilości 90 tys. dcm³, a miesięcznie 2.600 tys. dcm³.

W szczegółowo badanym okresie, tj. za 1997 r. i I kwartał 1998 r. zużycie surówki w ilości 2.600 tys. dcm³ na miesiąc nie wystąpiło. Najwyższe zużycie surówek odnotowano w styczniu 1998 r. w ilości 975.928 dcm³. Przy rzeczywistym zużyciu spirytusu surowego w ww. okresie zapasy surówki winny kształtować się w granicach około 500 tys. dcm³.

Przyjmując powyższy stan jako niezbędny dla wszystkich miesięcy okresu od stycznia 1997 do kwietnia 1998 r. - ilości zmagazynowane były optymalne tylko w czterech pierwszych miesiącach 1998 r. Na koniec każdego miesiąca 1997 r. przekraczały niezbędny dwutygodniowy zapas od 522.295 dcm³ (w sierpniu 1997 r.) do 1.313.744 dcm³ (w marcu 1997r.), co w wyrazie wartościowym - przy średniej cenie urzędowej surówek w tym okresie w wysokości 2,40 zł za 1 dcm³ - stanowiło przekroczenie zapasów o kwotę 1.235.508 zł do 3.152.986 zł.

3.5.5. brak analizy opłacalności zrealizowanego eksportu

Dla złagodzenia niekorzystnego wpływu zmniejszającej się sprzedaży na rynek krajowy, ŻZPS "POLMOS" zwiększyły eksport swoich wyrobów. Wzrósł m.in. eksport wódek w przeliczeniu na 100° spirytus z 867 tys. dcm³ w 1995 r. do 1448 tys. dcm³ w 1996 r. tj. o 67% i jego udział w ilości sprzedaży wódek ogółem odpowiednio z 24,06% do 44,59%.

Zgodnie z obowiązującym w Zakładach "zakresem działań" dla poszczególnych komórek organizacyjnych, odpowiedzialnym za badanie potrzeb rynku krajowego i zagranicznego był dział marketingu i handlu zagranicznego. Do obowiązków tego działu należało m.in.: pozyskiwanie nowych klientów krajowych i zagranicznych łącznie z badaniem ich wiarygodności. Dział ten miał także obowiązek sporządzania kalkulacji cenowej dla potrzeb wyliczenia planowanej i rzeczywistej opłacalności zrealizowanego eksportu.

Stwierdzono, że w latach 1995 - 1996 cena uzyskana w eksporcie za 1 dcm³ wódki w przeliczeniu na 100° spirytus była niższa od kosztu własnego. W 1995 r. koszt własny 1 dcm³ wódki wynosił 7,32 zł. Po pomniejszeniu o zwrot podatku VAT za surowce zużyte do wyprodukowania 1 dcm³ wódki w wysokości 0,05 zł, faktycznie koszty produkcji wyniosły 7,27 zł, a średnia cena sprzedaży wynosiła 6,29 zł za 1 dcm³. Przy sprzedaży na eksport 867 tys. dcm³ koszty ogółem wyniosły 6.303.090 zł, a uzyskane przychody ze sprzedaży powyższej ilości wódek - 5.453.430 zł. Kosztów przekroczyły zatem przychody o 849.660 zł.

W 1996 r. kontynuowano nieopłacalny eksport. Wpływy z eksportu wódek były niższe od kosztów własnych produkcji. Cena sprzedaży uzyskana w 1996 r. wynosiła 8,85 zł za 1 dcm³, a koszt własny produkcji 9,82 zł. Przy sprzedaży eksportowej w ilości 1.448 tys. dcm³ przychody wyniosły 12.814 tys. zł, natomiast koszty produkcji 14.219 tys. zł. Nadwyżka kosztów nad przychodami wynosiła 1.400 tys. zł.

Opłacalny eksport w 1995 r. wystąpił przy sprzedaży wódki "Belvedere". Sprzedaż tej wódki, w eksporcie ogółem, w ujęciu ilościowym w 1995 r. stanowiła 2,4%. W 1996 r. uzyskane ceny wódki w puszkach oraz wódki "Belvedere" były wyższe od kosztów produkcji za 1 dcm³ odpowiednio o 2,21 zł oraz 26,24 zł. Ich sprzedaż w eksporcie ogółem wódek w 1996 r. stanowiła 57,7%, nie równoważyła jednak deficytu pozostałego eksportu.

Uzyskane efekty z tytułu sprzedaży eksportowej w latach 1995-1996 nie były analizowane przez dział marketingu i handlu zagranicznego, który planując zyski dla poszczególnych kontraktów nie analizował ich rzeczywistych wyników, mimo iż należało to do jego zakresu działań, przyjętych do realizacji przez kierownika tego działu. W sporządzanych kalkulacjach wykazywano opłacalność eksportu, bowiem wynikała ona tylko z planowanych cen sprzedaży i kosztów, a nie rzeczywiście uzyskanych.

W złożonym do protokołu kontroli wyjaśnieniu kierownik tego działu uzasadnił powyższą nieprawidłowość brakiem dostępu do danych, umożliwiających przeprowadzenie kalkulacji wynikowej z eksportu wyrobów. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli było to wynikiem nieprzestrzegania zasad obiegu dokumentów obowiązujących w Zakładach i ich analizowania przez służby zobowiązane do tych czynności zakresem działań oraz aprobowaniem tego stanu przez dyrektora ŻZPS "POLMOS", któremu dział ten bezpośrednio podlegał.

4. ZNAKI TOWAROWE WÓDKI POD NAZWĄ "BELVEDERE VODKA"

Z produkcją wódki "Belvedere" związane były trzy znaki towarowe, zarejestrowane w Urzędzie Patentowym RP. Wódka ta, sprzedawana głównie na rynek amerykański, była najbardziej rentownym wyrobem spośród 18 artykułów eksportowanych przez ŻZPS "POLMOS".

W dniu 10 grudnia 1993 r. ŻZPS "POLMOS" złożyły w Urzędzie Patentowym podanie o zarejestrowanie znaku towarowego słownego "Belvedere Vodka", przeznaczonego dla wyrobów alkoholowych. Decyzję w sprawie rejestracji znaku Urząd Patentowy wydał dopiero po 23 miesiącach od daty złożenia podania, tj. 13 listopada 1995 r. Znak ten został wpisany do rejestru znaków towarowych pod nr R-87727.

Dnia 18 lutego 1994 r. "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o. złożyła w Urzędzie patentowym podanie o rejestrację znaku towarowego-przestrzennego "Butelka" z elementami graficznymi przedstawiającymi budynek, drzewa oraz na ozdobnym sznurku pieczęć lakową. Zgodnie z treścią podania znak ten przeznaczony był do oznaczania napojów bezalkoholowych i alkoholowych (klasa 32 i 33), wg klasyfikacji towarów i usług wprowadzonej przez Prezesa Urzędu Patentowego zarządzeniem z dnia 9 września 1992 r. w sprawie ochrony znaków towarowych, a rodzaj działalności gospodarczej obejmował produkcję, handel i usługi.

W złożonym podaniu Spółka "Euro-Agro" poświadczyła nieprawdę, poprzez złożenie oświadczenia, że posiada uprawnienia do prowadzenia ww. działalności gospodarczej, a jej zakres jest zgodny z podanym wykazem towarów. Na prowadzenie działalności gospodarczej wymienionej w podaniu - w myśl postanowień zawartych w art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1998 r. o działalności gospodarczej - wymagana jest koncesja Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, której Spółka "Euro-Agro" nie posiadała w dniu złożenia podania i nie posiada aktualnie.

Żyrardowskie Zakłady "POLMOS" w dniu 1 lipca 1994 r. złożyły w Urzędzie Patentowym podanie o zarejestrowanie znaku towarowego słowno-graficznego, w opisie którego podano, że "pod napisem "Belvedere Vodka" widoczny jest pałac w oszronionych gałęziach drzew". Znak ten przeznaczony miał być do wyrobów alkoholowych (klasa 33). Decyzją Urzędu Patentowego z dnia 3 lipca 1995 r. znak ten został zarejestrowany z

pierwszeństwem od dnia 1 lipca 1994 r. na rzecz ŻZPS "POLMOS" pod numerem R-85827.

Urząd Patentowy w styczniu 1996 r. - z uwagi na podobieństwo znaku zarejestrowanego na rzecz ŻZPS "POLMOS" pod nr R-85827 i znaku zgłoszonego przez Spółkę "Euro-Agro" w podaniu z dnia 18 lutego 1994 r. - wezwał oba podmioty do przedstawienia w terminie do dnia 25 kwietnia 1996 r. stanowisk w powyższej sprawie celem jej rozstrzygnięcia.

W dniu 14 czerwca 1996 r. dyrektor ŻZPS "POLMOS" i jego zastępca ds. finansowo-handlowych, działając w imieniu przedsiębiorstwa, dokumentem pod nazwą "Cesja praw" przenieśli nieodpłatnie wszelkie prawa do znaku towarowego słowno-graficznego nr R-85827 na "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o. W dokumencie tym zawarte jest oświadczenie Prezesa Zarządu ww. spółki o nabyciu powyższych praw. Dyrekcja ŻZPS "POLMOS" w ww. składzie w dokumencie "cesja praw" poświadczyla nieprawdę stwierdzeniem, że na rzecz ŻZPS "POLMOS" nie są zarejestrowane w Polsce podobne znaki towarowe tego samego rodzaju, gdyż od 13 listopada 1995 r. był zarejestrowany w Urzędzie Patentowym znak towarowy słowny "Belvedere Vodka", objęty ochroną od 14 grudnia 1993 r. (R-87727).

Mimo tego Urząd Patentowy dnia 12 sierpnia 1996 r. wydał postanowienie o wykreśleniu w rejestrze znaku towarowego słowno-graficznego nr R-85827 wpisu - "POLMOS" Żyrardowskie Zakłady Przemysłu Spirytusowego - i wpisaniu w to miejsce "Euro-Agro Warszawa Spółka z o.o.

W dniu 11 września 1996 r. sporządzono kolejny dokument "Cesja praw", którym przekazano na rzecz Spółki "Euro-Agro" prawa ŻZPS "POLMOS" do znaku towarowego-słownego "Belvedere Vodka", zarejestrowanego pod nr R-87727.

Urząd Patentowy w dniu 2 października 1996 r. wydał postanowienie o wykreśleniu w rejestrze znaków towarowych pod nr R-87727 wpisu - "POLMOS" Żyrardowskie Zakłady Przemysłu Spirytusowego i wpisaniu w to miejsce "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o.

Po uzyskaniu w wyniku cesji przez Spółkę "Euro-Agro" praw do znaku towarowego słowno-graficznego R-85827 Urząd Patentowy dokonał badania wniesionego w dniu 18 lutego 1994 r. przez tę Spółkę podania o zarejestrowanie znaku towarowego przestrzennego "Butelka" i w dniu 18 grudnia 1996 r. wydał decyzję o zarejestrowaniu na rzecz tej Spółki znaku towarowego przestrzennego pod nr R-93428.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli w działaniach Urzędu Patentowego, w zakresie rejestracji znaków i przeniesienia praw wystąpiły następujące nieprawidłowości:

- przy rejestracji znaku towarowego słownego "Belvedere Vodka" na rzecz ŻZPS "POLMOS", w sposób rażący naruszono postanowienia art. 35 § 3 Kodeksu

postępowania administracyjnego, w związku z art. 37 ustawy z dnia 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych (R-87727),

- zarejestrowanie na rzecz Spółki “Euro-Agro” znaku towarowego przestrzennego R-93428 przeznaczonego dla wyrobów alkoholowych (klasa 33) nastąpiło w sytuacji, gdy Spółka ta nie posiadała koncesji ani nie prowadziła działalności gospodarczej w zakresie wyrobu i rozlewu napojów spirytusowych, tj. z naruszeniem art. 6 ust. 1 ustawy o znakach towarowych oraz w oparciu o podanie Spółki “Euro-Agro” zawierające poświadczenie nieprawdy, co do okoliczności mającej znaczenie prawne - że Spółka posiada uprawnienia do tego rodzaju działalności;

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli skuteczne przeniesienie praw ŻZPS “POLMOS” z rejestracji omawianych znaków towarowych (R-87727 i R-85827) na rzecz Spółki “Euro-Agro” nie mogło nastąpić ponieważ:

- zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o znakach towarowych, przeniesienia prawa z rejestracji znaku towarowego bez przeniesienia przedsiębiorstwa lub jego części nie może nastąpić jeżeli na rzecz zbywcy są zarejestrowane inne znaki towarowe dla towarów tego samego rodzaju. W dniu dokonania przeniesienia praw do znaku nr R-85927 na rzecz ŻZPS “POLMOS” był zarejestrowany znak towarowy słowny “Belvedere Vodka” (R-87727), a więc podobny znak dla tego samego towaru. W butelce produkowanej wg znaku R-85827 był wykorzystywany napis “Belvedere Vodka” (R-87727);
- Urząd Patentowy dokonał wymienionych zmian w rejestrze znaków towarowych na rzecz podmiotu, który nie posiadał zdolności rejestrowej w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy o znakach towarowych, gdyż nie prowadził, ani nie posiadał wymaganej prawem koncesji na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie wyrobu i rozlewu wyrobów spirytusowych;
- nastąpiło poświadczenie nieprawdy przez przedstawicieli ŻZPS “POLMOS” w dokumencie z dnia 14 czerwca 1996 r. “Cesja praw” poprzez oświadczenie, że na rzecz ŻZPS “POLMOS” nie są zarejestrowane w Polsce podobne znaki towarowe tego samego rodzaju. Sprawdzenie prawdziwości tego oświadczenia mógł dokonać w każdej chwili Urząd Patentowy we własnym rejestrze;
- nastąpiło poświadczenie nieprawdy przez Spółkę “Euro-Agro” poprzez złożenie oświadczenia, że posiada uprawnienia do produkcji i obrotu wyrobami alkoholowymi przy braku wymaganej prawem koncesji;
- umowy o przeniesienie prawa z rejestracji omawianych znaków towarowych nie były opatrzone datą pewną, a więc naruszały art. 15 ust. 2 ustawy o znakach towarowych.

Ponadto dyrekcja ŻZPS “POLMOS” nie posiadała zgody Rady Pracowniczej na dokonanie darowizny praw do tych znaków, do czego obligowały postanowienia

art. 24 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego¹³.

Wartość znaków towarowych objętych cesjami ŻZPS "POLMOS" na rzecz Spółki "Euro-Agro", wg wyceny biegłego sporządzonej na zlecenie Prokuratury Wojewódzkiej w Skierniewicach, wynosiła w 1996 r. 6,2 mln zł.

Koszty z tytułu rejestracji i ochrony znaków R 87727 i R 85827 poniesione przez ŻZPS "POLMOS" w wysokości 62.300 zł zostały zrefundowane przez Spółkę "Euro-Agro" na podstawie faktury nr FPZ-96/10/85 z dnia 25 października 1996 r., a więc po dokonanej cesji praw do tych znaków.

W zamian za cesję znaków towarowych, ŻZPS "POLMOS" w dniu 11 września 1996 r. zawarły z "Euro-Agro" umowę licencyjną, na podstawie której Spółka ta udzieliła ŻZPS "POLMOS" bezpłatnej i bezterminowej licencji wyłącznej na wykorzystywanie tych znaków towarowych. Według § 5 tej umowy, w przypadku postawienia Licencjodawcy ("Euro-Agro") w stan likwidacji, dokona on cesji na rzecz Licencjobiorcy (ŻZPS "POLMOS") znaku towarowego słownego R 87727. W umowie nie wspomniano natomiast o ewentualnej cesji znaku towarowego mieszanego R 85827 (słowno-graficznego).

Zbieżny ze stanowiskiem Najwyższej Izby Kontroli jest wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 5 stycznia 1999 r. sygn. akt XGC 191/98, który ustalił nieistnienie umów zawartych w dniach 14 czerwca i 11 września 1996 r. pomiędzy ŻZPS "POLMOS" i "Euro-Agro" Spółka z o.o. Warszawa, co oznacza ich nieważność, a tym samym wyeliminowanie z obrotu prawnego z takim skutkiem, jakby w ogóle nie zostały zawarte. Wyrok nie jest prawomocny.

¹³ Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz. U. Nr 24, poz. 123 ze zm.)

III. POSTĘPOWANIE KONTROLNE I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

W związku z prowadzonymi kontrolami, na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁴, zasięgnięto informacji:

- w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w sprawie posiadania przez “Euro-Agro” Warszawa Spółka z o.o. koncesji na produkcję, rozlew i obrót wyrobami alkoholowymi (klasa 33),
- w Urzędzie Skarbowym w Żyrardowie na temat wywiązywania się ŻZPS “POLMOS” z zobowiązań wobec budżetu.

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi na podstawie art. 60 ustawy o NIK w dniu 10 lipca 1997 r. skierowała wystąpienia do:

- dyrektora ŻZPS “POLMOS” z wnioskami o:
 - 1) realizowanie współpracy handlowej z kontrahentami zgodnie z treścią zawartych umów;
 - 2) zaniechanie wydawania wyrobów spirytusowych w warunkach występowania należności przeterminowanych oraz przekraczających wysokość zabezpieczeń;
 - 3) zracjonalizowanie zapasów surowców do optymalnego poziomu;
 - 4) prowadzenie wynikowego rachunku ekonomicznego sprzedaży eksportowej;
 - 5) zawiadamianie organów ścigania w ewidentnych przypadkach wyłudzeń wyrobów;
 - 6) prowadzenie analizy ekonomicznej opłacalności zakupów surowców od pośredników;

Dyrektor ŻZPS “POLMOS” w piśmie z dnia 14 sierpnia 1997 r. powiadomił Delegaturę NIK o wdrożeniu wniosków do realizacji.

W związku z ujawnieniem faktów uzasadniających popełnienie przestępstwa z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego¹⁵, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi skierowała we wrześniu 1997 r. zawiadomienie do Prokuratury Wojewódzkiej w Skierniewicach. Pismem z dnia 3 grudnia 1998 r. Prokuratura Rejonowa w Żyrardowie poinformowała Delegaturę o skierowaniu aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w Żyrardowie.

W ramach kontroli sprawdzającej ustalono, że ŻZPS “POLMOS” nie wdrożyły w życie wszystkich wniosków.

W wyniku realizacji części wniosków uzyskano następujące efekty:

- przychody ze sprzedaży eksportowej 18 pozycji wyrobów w 1997 r. wyniosły 12.991 tys. zł, przy całkowitym koszcie własnym 9.350 tys. zł, co oznacza osiągnięcie

¹⁴ Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 1995 r. Nr 13, poz. 59 ze zm.)

¹⁵ Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126, poz. 615)

dodatniego wyniku z eksportu w kwocie 3.641 tys. zł (przy stracie w wysokości 849,6 tys. zł za 1995 r. i 1,4 mln zł za 1996 r.). Najbardziej rentownym wyrobem eksportowym była wódka “Belvedere”. Przychody z eksportu tego wyrobu wyniosły 12.070 tys. zł, przy całkowitym koszcie własnym 8.625 tys. zł, a wynik sprzedaży 3.445 tys. zł. Eksport kierowany był głównie na rynki Ameryki Północnej, Kanady i Meksyku. Wartość sprzedaży eksportowej na te rynki wzrastała w szybkim tempie i wynosiła (w dolarach amerykańskich): w 1995 r. 190.404; w 1996 r. 1.514.880 (wzrost o 695%) i w 1997 r. 3.532.146 (wzrost o 133%). Bezpośrednim importerem na te rynki była firma Beverage Company – Millennium Import Company z USA na podstawie umowy zawartej w dniu 17 maja 1994 r. z ŻZPS “POLMOS” i ZPS “POLMOS” w Warszawie – przed notariuszem państwowym USA stanu Minnesota. Zgodnie z postanowieniami § 5 tej umowy koszty reklamy i działalności marketingowej wódki “Belvedere” ponosił importer.

- wyeliminowano w znacznej mierze pośredników przy zakupie melasy cukrowej, w I kwartale 1998 r. pośrednicy dostarczyli już tylko 6,6% całości dostaw tego surowca przy 67% za 1995 r.
- zracjonalizowano zakupy surowego spirytusu, zmniejszając stany miesięczne np. z 1.590 tys. dcm³ w I półroczu 1997 r. do 405 tys. dcm³ na koniec kwietnia 1998 r, tj. do wielkości potrzebnej do zachowania ciągłości produkcji. Zlikwidowano tym samym zamrażanie własnych środków obrotowych średnio o 3,4 mln zł miesięcznie. Wskaźnik obrotu zapasami zmniejszył się z 278 dni w marcu 1997 r. do 77 dni w marcu 1998 r.

Nie zrealizowano natomiast wniosków w zakresie przestrzegania obowiązujących zasad sprzedaży wyrobów spirytusowych.

Przede wszystkim wydłużono terminy płatności do 90 dni i w dalszym ciągu wydawano wyroby odbiorcom posiadającym zaległości w regulowaniu faktur za wcześniejsze dostawy. Zawierano także z niesolidnymi dłużnikami – niedotrzymane przez nich – porozumienia dot. umorzenia odsetek w zamian za zwiększony obrót towarowy i terminowe regulowanie należności. W szeregu przypadkach kontrahenci wpłacali niewielkie zaległe kwoty, a równocześnie pobierali towary o znacznie wyższej wartości, co powodowało permanentny wzrost ich należności. Od 1997 r. w szerszym zakresie wprowadzono zasadę płatności z zastosowaniem weksli dyskontowych, co powodowało obciążenie ŻZPS “POLMOS” przez banki odsetkami za okresy pomiędzy datami złożenia weksli i ich wykupu.

W wyniku tego nastąpiło istotne pogorszenie wyników finansowych. Należności z tytułu dostaw i usług na koniec marca 1998 r. wyniosły 40,6 mln zł, w tym przeterminowane 25,6 tys. zł (63,0%).

Wyrazem trudności płatniczych ŻZPS “POLMOS” było m.in. nieterminowe regulowanie zobowiązań podatkowych. Zapłacone z tego tytułu odsetki w 1997 r. wyniosły 218,1 tys. zł

(dotyczyły kilkudniowych opóźnień przy wpłatach zaliczek dziennych podatku akcyzowego), a w I kw. 1998 r. osiągnęły kwotę 346,8 tys. zł za opóźnienia w regulowaniu zaliczek dziennych podatku akcyzowego oraz 146,1 tys. zł za nieterminowe wpłaty podatku od towarów i usług.

Na koniec marca 1998 r. strata netto wyniosła 203,7 tys. zł.

Wiceprezes NIK pismem z dnia 8 lipca 1998 r. poinformował Ministra Skarbu Państwa o wynikach doraźnej (sprawdzającej) kontroli NIK - przeprowadzonej w 1998 r. - i wskazał na potrzebę pilnego podjęcia działań zmierzających przede wszystkim do zabezpieczenia interesów Skarbu Państwa, a w szczególności udzielenia pomocy ŻZPS "POLMOS" w zakresie odzyskania na rzecz Skarbu Państwa znaków towarowych wódki "Belvedere" oraz odwołania tymczasowego kierownika ŻZPS "POLMOS" i jego zastępcy ds. finansowo-handlowych.

Minister Skarbu Państwa decyzją nr 6/DNiP-I/98 z dnia 9 lipca 1998 r. wszczął postępowanie naprawcze w ŻZPS "POLMOS", odwołał dotychczasowe kierownictwo i wprowadził zarząd komisaryczny na okres od 11 lipca 1998 r. do 31 grudnia 1999 r.

W piśmie z dnia 22 lipca 1998 r. poinformował Wiceprezesa NIK, że zobowiązał zarządcę komisarycznego m.in. do podjęcia działań w celu odzyskania znaków towarowych "Belvedere" oraz o zamiarze wystąpienia Ministerstwa Skarbu Państwa w charakterze interwenienta ubocznego w toczącym się procesie o unieważnienie cesji ww. znaków.

Z wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi (sygn. akt XGC 191/98) wynika, że Minister Skarbu Państwa poparł powództwo o ustalenie nieważności dokonanego przez ŻZPS "POLMOS" przeniesienia praw do znaków towarowych dotyczących "Belvedere Vodka" i przystąpił do sporu po stronie powoda jako interwenient uboczny.

Po kontroli sprawdzającej z 1998 r. Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi w dniu 17 lipca 1998 r. skierowała do zarządcy komisarycznego ŻZPS "POLMOS" wystąpienie pokontrolne, wnioskując o:

- zahamowanie dalszego nie oprocentowanego kredytowania odbiorców poprzez skrócenie terminów płatności,
- zweryfikowanie postanowień zawartych w porozumieniach o umorzenie odsetek i bezwzględne ich egzekwowanie,
- zmianę systemu wynagradzania podmiotów prowadzących magazyny zamiejscowe, zmierzającą do ograniczenia należności, w tym przeterminowanych,
- skuteczne egzekwowanie odsetek od weksli dyskontowych.

Zarządca komisaryczny w piśmie z dnia 13 listopada 1998 r. poinformował Delegaturę NIK w Łodzi o wdrożeniu wniosków do realizacji. Ustalono maksymalny termin płatności do 50 dni (w zależności od wiarygodności odbiorców). Rozpoczęto weryfikację hurtowni współpracujących z Zakładami pod kątem ich wiarygodności majątkowej. Wprowadzono weryfikację zawartych porozumień o umorzeniu odsetek.

Zakazano pracownikom magazynów zamiejscowych wydawania wyrobów firmom zalegającym z płatnościami. Wprowadzono zasadę wypłacania prowizji od rzeczywistych wpływów środków pieniężnych za sprzedane wyroby, a nie od wartości zafakturowanej.

Dyrektor ŻZPS "POLMOS" oraz zarządca komisaryczny nie zgłosili zastrzeżeń do protokółów kontroli oraz wystąpień pokontrolnych.

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli skierował do Prezesa Urzędu Patentowego RP wystąpienie pokontrolne z dnia 14 października 1998 r. (nr DRiGŻ -411300-1-98) wnioskując o:

- unieważnienie prawa z rejestracji znaku towarowego R-93428 na zasadzie art. 29 ustawy o znakach towarowych, gdyż przy rejestracji tej nie były spełnione ustawowe warunki określone w art. 6 ust. 1 i art. 9 ust.1 pkt 2 wymienionej ustawy,
- wznowienie postępowania w sprawie dokonanych przez Urząd Patentowy zmian w rejestrze znaków towarowych po cesji praw do znaków R-85827 i R-87727 na rzecz Spółki "Euro-Agro", gdyż podmiot ten nie spełniał ustawowych warunków określonych w art. 6 ust. 1 ustawy o znakach towarowych, do przeniesienia na jego rzecz ww. znaków towarowych.

Prezes Urzędu Patentowego RP wniósł zastrzeżenia do ocen, uwag i wniosków przedstawionych w tym wystąpieniu. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli uchwała nr 3/99 z dnia 13 stycznia 1999 r. zgłoszone zastrzeżenia oddaliło w całości.

Zbieżny ze stanowiskiem Najwyższej Izby Kontroli jest wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 5 stycznia 1999 r. sygn. akt XGC 191/98, który ustalił nieistnienie umów zawartych w dniach 14 czerwca i 11 września 1996 r. pomiędzy ŻZPS "POLMOS" i "Euro-Agro" Spółka z o.o. Warszawa, co oznacza ich nieważność, a tym samym wyeliminowanie z obrotu prawnego z takim skutkiem, jakby w ogóle nie zostały zawarte. Wyrok nie jest prawomocny.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku m.in. podał:

- że nastąpiło naruszenie art. 16 ust. 2 ustawy o znakach towarowych, bowiem przeniesienie praw z rejestracji bez przeniesienia przedsiębiorstwa lub jego części nie mogło nastąpić, gdyż na rzecz zbywcy był zarejestrowany inny znak dla towarów tego samego rodzaju,
- zgodnie z art. 6 ust. 1 powyższej ustawy rejestracja znaku towarowego może nastąpić jedynie na rzecz przedsiębiorstwa i tylko dla towarów będących przedmiotem jego działalności gospodarczej, a "Euro-Agro" Warszawa Spółka z o.o. - ani w dacie dokonania cesji, ani w dacie wpisu w Urzędzie Patentowym jej praw do znaków - nie spełniała tych warunków,
- umowy o przeniesienie praw do znaków towarowych nie były opatrzone datą pewną,
- dyrekcja ŻZPS "POLMOS" nie posiadała uchwały rady pracowniczej wyrażającej zgodę na dokonanie cesji praw do znaków towarowych.

**DYREKTOR DELEGATURY NIK
w Łodzi**

Henryk TYTOŃ

**Akceptuję
WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI**

Zbigniew WESOŁOWSKI

**Zatwierdzam
PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI**

Janusz WOJCIECHOWSKI

Warszawa

1999 r.

JU/JB